

یهک داہات و دوو ژمارہی جیاواز؛ ژمارہکانی داہاتی نہوت له عیراق

04-02-2024

نووسەرہکان

مہمموود بابان

کورتہ : جیاوازییہکی ملیار دۆلاری له نیوان راپۆرتی وەزارەتی دارایی عیراق و راپۆرتەکانی سۆمۆ و وەزارەتی نہوتی عیراق بۆ داہاتی نہوت ہەیہ، بەشیوہیہک کہ ئەو جیاوازییہ لەسالی 2023دا دەگاتە سەرۆوی 4 ملیار دۆلار، ئەمە سەرەپای جیاوازییہکی 48 ملیۆن دۆلاری لەنیو داتای سەرەتایی و کۆتایی خودی سۆمۆ بۆ داہاتی نہوتی ہەناردەکراو!

جياوازييەكى مىلياردۆلەرى لەنۆيان راپۇرتى وەزارەتى دارايى عىراق و راپۇرتەكانى سۆمۆ و وەزارەتى نەوتى عىراق بۇ داھاتى نەوت ھەيە، بەشئۆيەك كە ئەو جياوازييە لەسالى 2023دا دەگاتە سەرۋوى 4 مىلياردۆلەر، ئەمە سەرھەراي جياوازييەكى 48 مىليۇن دۆلەرى لەنۆ داتاي سەرھەتايى و كۆتايى خودى سۆمۆ بۇ داھاتى نەوتى ھەناردەكراو.

رۇۋى 28ى كانوونى دووھى 2024 [وہزارەتى](#) نەوتى عىراق، داتاكانى كۆتايى مانگى كانوونى يەكەمى 2023ى بۇ نەوتى ھەناردەكراو و برى داھاتەكەى بىلۆكردەوہ، بەوہش لە سالى رابردوودا كۆى نەوتى ھەناردەكراو بەپى ھەرئىمى كوردستان 1 مىليارد 232 مىليۇن و 170 ھەزار و 321 بەرمىل بووہ، كە كۆى گىشتى داھاتەكەى بە دۆلەر 97 مىليارد 569 مىليۇن دۆلەرہ، بەلام بەپى وەزارەتى دارايى، كۆى داھاتەكانى نەوت و سامانە سەرۋوشتييەكان 121 تریليۇن دینار يان 93 مىليارد 416 مىليۇن دۆلەر بووہ، واتە جياوازي ئەم دوو وەزارەتە بۇ داھاتى نەوت 4 مىليارد 153 مىليۇن دۆلەرہ.

ئەم جياوازييەى سەرھەو ئەگەر بە دیناریش لیکدانەوہى بۇ بکەين، ئەوا بۇ سالى رابردوو بەپى وەزارەتى نەوت كۆى گىشتى داھاتەكە (ئەگەر يەك دۆلەر بە 1300 دینار دابنئین) سەرۋوى 126 تریليۇن دینارہ، واتە لیرەش دا سەرۋوى 5 تریليۇن دینار جياوازي ھەيە.

داھاتى نەوت ریزەى 95% داھاتى دەولەتى عىراق پیکدەھئینت و بەپى راپۇرتە فەرمیيەكانى خودى حکومەتى فیدرالیى عىراق، جياوازي گەرەى لەو ژمارانەدا ھەيە كە وەزارەتى دارايى لە راپۇرتى داھات و خەرجیيەكانى مانگانەدا بۇ نەوت دەيخاتەرۋو. بۇ نموونە بەپى راپۇرتەكەى وەزارەتى دارايى عىراق بۇ مانگى ئەبیلوولى 2023، داھاتى نەوت سەرۋوى 6 مىليارد دۆلەر زیاترە لەوہى كە وەزارەتى نەوتى عىراق بۇ ئەو مانگە بىلۆيكردووہتەوہ.

جياوازي ژمارەكانى سۆمۆ لەگەل وەزارەتى دارايى عىراق

كۆمپانيای بە بازارکردنى نەوتى عىراق (سۆمۆ)، ھەموو مانگىك لە سەرھەتا و نۆوہراستى مانگەكەدا داھاتى نەوت و برى نەوتى ھەناردەكراو و نرخەكەى بۇ ھەر بەرمىليک (بۇ مانگى پيشوو) بىلۆدەكاتەوہ. بۇ نموونە بەپى داتاكانى وەزارەتى نەوتى عىراق و (سۆمۆ) لە 2023دا و لە راپۇرتى سەرھەتايى مانگانەدا، كۆى نەوتى ھەناردەكراو 1 مىليارد 232 مىليۇن و 170 ھەزار و 321 بەرمىل بووہ، داھاتەكەى 97 مىليارد 521 مىليۇن دۆلەرہ، بەلام لە راپۇرتى كۆتايى كۆى نەوتى ھەناردەكراو تەنيا 195 بەرمىل نەوت كەمیکردووہ، كەچى بە دۆلەر 48 مىليۇن دۆلەر كەمیکردووہ، وەكو لە خىشتەى يەكەم دا ھاتوہ.

خىشتەى 1: برى نەوتى ھەناردەكراو و داھاتەكەى بەپى سۆمۆ لە راپۇرتى سەرھەتايى و كۆتايى بۇ 2023.

ناماری كۆتايى		نامارى - سەرەتايى		مانگەكان
پىرى داھات / مىليار دولار	پىرى نەوتى ھەناردەگراو / بەرمىل	پىرى داھات / مىليار دولار	پىرى نەوتى ھەناردەگراو / بەرمىل	
7.664	101,245,095.000	7.690	101,245,095	كانوونى دووھم
7.062	92,255,610	7.081	92,255,610	شويات
7.506	100,913,027	7.404	100,913,027	ئادار
7.699	98,634,947	7.796	98,634,947	ئىسان
7.324	102,463,387	7.306	102,463,387	نايار
7.180	100,059,052	7.115	100,059,052	حوزەيران
8.330	106,755,169	8.293	106,755,169	تەممووز
8.997	106,122,679	8.845	106,122,874	ئاب
9.422	103,143,199	9.494	103,143,199	ئەيلوول
9.593	109,545,589	9.669	109,545,589	تشرىنى يەككەم
8.481	102,975,782	8.512	102,975,782	تشرىنى دووھم
8.311	108,056,590	8.316	108,056,590	كانوونى يەككەم
97.569	1,232,170,126	97.521	1,232,170,321	كۆى گشتى

خائیکى دیکه له داتاكانهوه، جياوازی نیوان وهزارهتی دارایی و وهزارهتی نهوت بۆ ژمارهكانی داهاتی نهوت، ئەمه سهرهپای جياوازی داهاتهکه ئەگەر به دۆلار یان دینار بێت. بۆ نموونه وهکو له گرافیکی خوارهوهدا هاتوووه جياوازییهکه بهشێوهیهکه ههموو مانگیك له نیوان 500 ملیۆن دۆلار بۆ 2 ملیار دۆلار دایه.

ئهوێ بهروونی له ژمارهكان دهردهکهوێت بهردهوام داهاتی وهزارهتی نهوتی عێراق زیاتر بووه له وهزارهتی دارایی، به ئام له مانگی ئەیلوول دا، به پێی داتاكانی وهزارهتی دارایی داهاتی نهوت بهرزدهبێتهوه و دهبێته 15.11 ملیار دۆلار، لهکاتیکیدا لهو مانگهدا به پێی وهزارهتی نهوتی عێراق داهاتی نهوت 9.42 ملیار دۆلار بووه.

گرافیک 1: داهاتی نهوت له نیوان وهزارهتی دارایی و داتاكانی سۆمۆ و وهزارهتی نهوتی عێراق دا له 2023

تێبینی 1: نرخ 1 دۆلار به 1300 دینار دانراوه له تهواوی مانگهکانی 2023دا، بهلام مانگی یهک نرخ 1 دۆلار 1450 دینار وهک بانکی ناوهندی دانراوه.

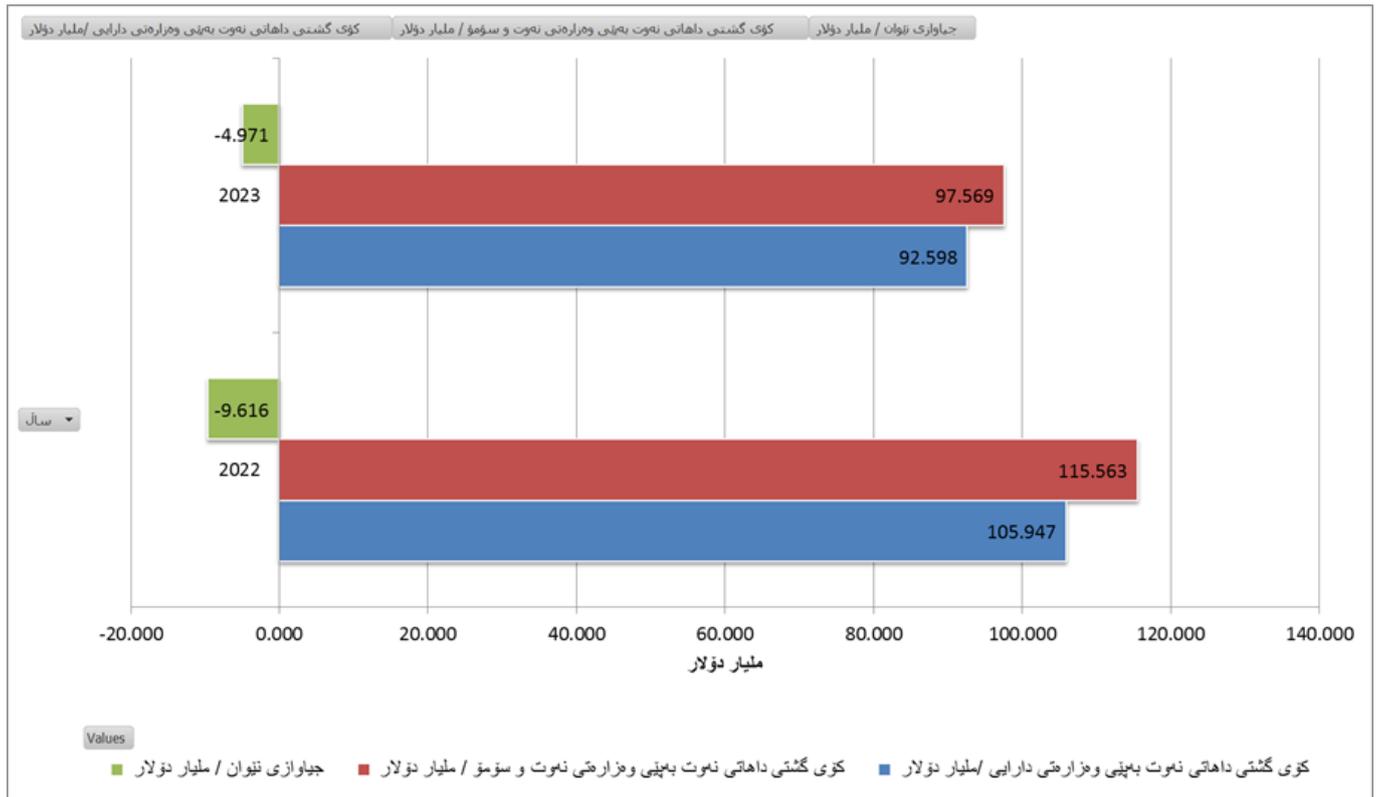
تێبینی 2: * خهملاندن بۆ داھاتی نهوت و سامانه سرووشتیهکان بۆ مانگی 12 له داتاكانی وهزارهتی دارایی عێراق کراوه، چونکه وهزارهتی دارایی عێراق ههشتا راپۆرتی داھات و خهرجیهکانی مانگی کانونی یهکهمی 2023 بڵاونه کردووه تهوه.

کۆتایی

راسته داتاكان له عێراق بهردهستن و دهخرینهپوو، بهلام لێکدانوهیان قورسه، چونکه دوو هیندهبوونی داھاتی نهوت و سامانه سرووشتیهکان له مانگی تهیلوولی 2023 وهک له راپۆرتهکهی وهزارهتی دارایی عێراق دا هاتوووه لهیهک نهبووه و له مانگهکانی دیکه دا راستکراپیتهوه یاخود دوو مانگ پیکهوه ههژمار کراپیت، بهلکو بهههمان شیوه له راپۆرتهکانی مانگی 10 و مانگی 11 دا هاتوووه. نازانریت ژمارهکانی خهرجی و داھات له راپۆرتی مانگی 12 دا چۆن دهپیت.

لێره دا به 1300 دینار وهک بانکی ناوهندی ههژمار کراوه و بهراوردی داتاكان کراوه، ئهگەر بگوتریت وهزارهتی نهوت خهرجیهکانی کۆمپانیا خزمهتگوزارییهکانی لێ دهردهکات ئینجا ئهوهی وهزارهتی دارایی وهک سافی له داھاتی نهوتهوه بۆ خهزینهی دهولت دهگهڕینیتهوه، ئایا ئهوه خهرجیه نابیت له نیو راپۆرتی خهرجیهکانی وهزارهتی دارایی ههپیت؟ ئهگەر بهوشیوهیه پیت ئهوه 2.3 تریلیۆن دیناره بۆ کۆی رۆیشتوووه که تاوهکو کۆتایی مانگی تشرینی دووهمی 2023 بۆ وهزارهتی نهوت خهرجکراوه؟

گرافیک 2: جیاوازی داھاتی نهوت له نیوان داتاكانی وهزارهتی نهوت (سۆمۆ) و وهزارهتی دارایی له سالی 2022 و 2023

تێبینی: خهملاندن بۆ داھاتی نهوت و سامانه سرووشتیهکان بۆ مانگی 12 له داتاکانی وهزارهتی دارایی عێراق کراوه.

جیاوازییهکه تهنیا له نیوان ژماره‌ی وهزاره‌ته‌کان دا نییه و تهنیا بۆ سالی رابردوو نه‌بووه، به‌لکو له‌سالی 2022 دا جیاوازییه‌که سه‌روو 9.62 ملیار دۆلاره و له‌سالی 2023 دا که‌مبووه‌ته‌وه بۆ 4.4 ملیار دۆلاره.

له راستی دا، پێویسته وهزارهتی دارایی عێراق وه‌لامی ئه‌و جیاوازییانه ب‌داته‌وه و لیژنه‌ی دارایی په‌رله‌مانیش به‌دواداچوونی بۆ بکات، ئه‌مه‌ش سه‌ره‌پای راستکردنه‌وه‌ی داھاتی نهوت و سامانه سرووشتیه‌کان له راپۆرته‌کانی وهزارهتی دارایی. پێویسته ژماره‌کان تهنیا بۆ ب‌ئاوکردنه‌وه نه‌بێت و جیاوازی سفره‌کان، خانه‌کانی ده‌یان، سه‌تان و هه‌زارانی تیدا ره‌چاو بکریت.

ئه‌گه‌ر هه‌له‌ی ژماره‌کان بێت، ئه‌وا وهزارهتی دارایی عێراق تهنیا له داھات و خه‌رجیه‌کانیشدا ئه‌م هه‌له‌یه نییه که خراوه‌ته‌پوو، به‌لکو له [بودجه‌ی 2023 به تریلیۆن دینار](#) جیاوازی هه‌بوو. سه‌ره‌پای ئه‌وه‌ی که ئه‌وانه‌ش خراوه‌پوو، به‌دواداچوون و راستکردنه‌وه‌ی بۆ نه‌کرا. ئه‌گه‌ر ئه‌و جیاوازییه‌ی له بودجه‌دا هه‌بوو به‌سه‌ر هه‌مواره‌که‌ی ئه‌مسالی‌شدا له وهزارهتی دارایی و په‌رله‌مان تێپه‌رێت، ئه‌وا ئه‌و گوته‌یه راست ده‌بێت که ده‌گوترێت بودجه‌ی عێراق تهنیا له‌سه‌ر کاخه‌زه، چونکه بریاربوو له 2023 دا سه‌روو 199 تریلیۆن دینار خه‌رجی بێت، که‌چی دوا‌ی 11 مانگ 109 تریلیۆن دینار بووه.

له‌کۆتاییدا، ئه‌م جیاوازییه بۆ هه‌ر هۆکارێک بگه‌رێته‌وه ئه‌وا پێویسته له راپۆرته‌کانی وهزارهتی نهوت یان وهزارهتی دارایی عێراق ئاماژه‌ی بۆ بکریت، چونکه جیاوازییه‌که چه‌ند سه‌د دینار و دۆلاریک نییه، به‌لکو باسه‌که ملیاران دۆلار و تریلیۆن دیناره.